

Eestivene noored : uue põlvkonna positsioon ja ootused

Sotsioloogilise uurimuse materjalid

Uuringu tellija:

Tallinna Linnakantsleil

Küsimustiku koostajad:

Ivi Proos

Iris Pettai

Küsitlustöö:

Saar Poll OÜ

Aruande autorid:

Ivi Proos

Iris Pettai

Sisukord

	Lk
Saateks	3
1. Küsitluse korraldamise põhimõtetest ja valimist	4
2. Noorte eestivenelaste positsioon Eestis	5
3. Eestivenelaste majanduslik positsioon	7
4. Eestivenelaste rahulolu oma positsiooniga	10
5. Rahvusidentiteedi säilitamise olulisus	12
6. Integratsiooni indikaatorid	14
7. Eduka Eesti tähendusest	16
8. Kindlustunne Eestis	20
9. Mobiilsus, soov lahkuda praegusest elukohast	24
10. Venemaa tähendusest	28

Saateks

Käesolev aruanne on koostatud 2008. aasta aprillis korraldatud üleriigilise küsitluse tulemuste põhjal. Uuringu tellijaks on Tallinna Linnakantselei. Tegemist on Tallinna Linnakantselei poolt tellitud teise uuringuga rahvussuhete kohta pärast 2007. aasta aprillisündmuseid. Esimese uuringu viis Eesti Avatud Ühiskonna Instituut läbi 2007. aasta suvel.

Rahvussuhted on jätkuvalt üks keskseid valdkondi, mis nõuab suurt tähelepanu nii kogu riigi kui kohaliku omavalitsuse tasandil. Tallinna, kus poole elanikkonnast moodustavad teised rahvused, on keeruline juhtida kui puudub pidev analüütiline ülevaade erinevate rahvusrühmade meelestatusest, probleemidest ja vajadustest. Vajalik on infosüsteem, mis võimaldab pidevalt jälgida rahvussuhete kliimat pealinnas, et võimalikult varakult selgitada võimalikke ohte ja pingeallikaid. Linnajuhtide jaoks on väga oluline analüüsida kujunenud olukorda ja selgitada võimalikke julgeolekuriske, mis võivad linna mõjutada.

Kesksel kohal käesolevas uuringus on venekeelsed noored. Eelkõige noored on sotsiaalse rühmana aktiivsed ja uusi väljakutseid otsivad ning nende hoiakud ja käitumine on linna arengute kavandamisel oluline.

Eestis pole veel ühest tava, kuidas nimetada meil elavaid teisi rahvuseid ja nii on üheaegselt kasutusel mitmed erinevad nimetused: eestivenelased, mitte-eestlased, teised rahvused, venekeelne elanikkond. Ka käesolevas analüüsis kasutatakse erinevaid nimetusi kui sünonüüme.

Käesoleva uuringu eesmärkideks oli selgitada:

- Eestivene noorte positsioon ühiskonnas;
- Kuivõrd on noor põlvkond rahul eluga Eestis, kuidas hindab oma tulevikuväljavaateid;
- Eestivene noorte mobiilsus ja lääneriikide tõmme;
- Eestivene noorte soov säilitada oma rahvusidentiteeti;
- Integratsiooni indikaatorid;
- Venemaa tähendus eestivene noortele.

Eesti Avatud Ühiskonna Instituudis on rahvussuhted olnud üks peamiseid uurimissuundi alates 1993.aastast. Rahvussuhete monitooringuid on instituut korraldanud järgmistel aastatel: 1993, 1994, 1995, 1996, 1998, 1999, 2000, 2007 ja 2008. Aastatel 2000, 2002 ja 2005 osalesid instituudi spetsialistid RASI uurimisrühmas, kes korraldas rahvussuhete monitooringuid Integratsiooni Sihtasutuse tellimusel.

Peamised probleemid, rahvussuhete valdkonnas, millistega Eesti Avatud Ühiskonna Instituut on tegelenud, on järgmised:

- Teiste rahvuste integratsioon Eesti ühiskonnas
- Sallivus eestlaste ja eestivenelaste vahel
- Eesti keele omandamine
- Vene koolide kohandamine Eesti ühiskonnas
- Vene noorte integreerumine

1. Küsitluse korraldamise põhimõtetest ja valimist

Eesti Avatud Ühiskonna Instituudis koostatud metoodika alusel viis küsitluse läbi Sotsiaal- ja turuuringute firma Saar Poll ajavahemikul 09.aprill kuni 28.aprill 2008.a. Küsitlus viidi läbi suulise intervjuu vormis respondentide kodudes. Kokku küsitleti üle Eesti 1495 inimest vanuses 15-74 aastat, neist 1026 eestlast ja 469 teise rahvuse esindajat. Venekeelsete vastajate seas oli Eesti kodanikke 50%, määratlemata kodakondsusega isikuid 22%, Venemaa kodanikke 23% ja teiste riikide kodanikke 5%.

Valimi moodustamise põhimõtted.

Sihtgrupiks oli Eestimaa elanikkond vanuses 15-74 aastat. Kasutati proportsionaalset mitmeastmelist juhuvalimit. Valimi eelviimasel etapil kasutati marsruudi meetodit, kus oli ette antud startaadress ning reeglid, kuidas järgnevalt marsruuti kujundada. Marsruudil leitud leibkonnast leiti respondent viimase sünnipäeva meetodi alusel. Respondendi kättesaamiseks rakendati 3 tagasikäimise reeglit (kui respondenti polnud kodus, siis pidi intervjuuerija tegema erinevatel päevadel ja kellaaegadel kolm katset respondentiga kontakti saamiseks. Alles pärast seda võis intervjuuerija marsruuti pikendada.

Toimus intervjuerijate töö kvaliteedi pisteline kontroll, mis ei sedastanud probleeme intervjuerijate töös. Küll aga tekkis nii mõnigi kord keeldumisi ankeedis käsitletud probleemide pärast. Muust rahvusest inimeste seas oli keeldumisi rohkem kui eestlaste hulgas.

	Saadud valim	Kaalutud valim (vastab mudelile)
Sugu		
Mees	46,2	46,7
Naine	53,8	53,3
Ankeedi keel		
Eesti	65,8	69,4
Vene	34,2	30,6
Vanus		
15-19	9,7	9,8
20-29	18,9	19,2
30-39	16,6	17,5
40-49	17,7	17,8
50-59	16,7	16,9
60-74	20,5	18,7
Rahvus		
Eestlane	64,7	68,6
Teine rahvus	35,3	31,4
Haridus		
Põhiharidus ja vähem	28,2	30,7
Keskharidus	49,0	54,4
Kõrgharidus	22,8	14,9
Linn/maa		
Linn	70,6	69,9
Maa	29,4	30,1

Regioon		
Põhja-Eesti	37,8	39,5
Lääne-Eesti	12,8	11,9
Kesk-Eesti	9,8	10,3
Kirde-Eesti	14,6	13,0
Lõuna-Eesti	25,0	25,3

2. Noorte eestivenelaste positsioon Eestis

Rahvusvaheline tava on hõlmata sotsioloogiliste küsitlustega elanikkonda vanuses 15 kuni 74 aastat. Samadel põhimõtetel on korraldatud ka käesolev uuring. Noorte teema käsitlemisel oleme käesolevas analüütilises raportis lähema vaatluse alla võtnud kaks noorte vanuserühma

- Noored vanuses 15 kuni 19 aastat
- Noored vanuses 20 kuni 29 aastat

Ülejäänud vastajaid käsitlesime vanuserühmadena 30 kuni 39 aastased ja 40 kuni 74 aastased. Esimese vanuserühma noored on valdavalt sündinud juba iseseisvas Eestis või mõned aastad enne seda. Teise noorte vanuserühma kuulunud noored on samuti väga tugevalt mõjutatud uue ühiskonna põhimõtetest. Nemad olid Eesti iseseisvumisel 3 kuni 12 aastased lapsed. Selline vastajate vanuserühmadesse koondamine võimaldas meil välja tuua noorte eestivenelaste põlvkondade erinevused võrreldes nende inimestega, kes Eesti iseseisvumisel olid jõudnud juba täiskasvanute ikka.

TABEL 1. Eestivenelaste sünnitaust. 2008.a. mitte eestlased

	Hinnangud %-s			
	15 - 19 aastased	20- 29 aastased)	30-39 aastased	40A ja vanemad
Eestis sündinud	98	85	75	34
Isa on sündinud Eestis	53	48	32	11
Ema on sündinud Eestis	62	48	35	14

Allikas : Eesti Avatud Ühiskonna Instituut, 2008

15-19 aastastest on vaid 2% ja 20-29 aastastest 15%, 30-39 aastastest aga juba 25% sündinud väljaspool Eestit. Põlvkonnas, kes on vanemad kui 40 aastat, on Eestis sündinud vaid iga kolmas.

Kuni 29-aastastel on igal teisel juba ka isa-ema Eestis sündinud, nende puhul on paljuski tegemist teise Eestis elava põlvkonnaga. 40-aastastel ja vanematel on vaid igal 7-ndal ema Eestis sündinud.

Noorele põlvkonnale annab kaalukust juurde ka kõrge Eesti kodanike osakaal. Uuringud on näidanud, et kodakondsus annab suurema kindlustunde Eestis elamisel ning on üheks edu saavutamise teguriks.

TABEL 2. Eestivenelaste kodakondsus. 2008.a. mitte eestlased

	Hinnangud %-s			
	15 - 19 aastased	20- 29 aastased	30-39 aastased	40a ja vanemad
Eesti kodanik	69	82	58	34
Venemaa jt. riigi kodanik	8	3	18	41
Kodakondsuseta	23	14	24	24
Kokku	100	100	100	100

Allikas : Eesti Avatud Ühiskonna Instituut, 2008

Kõige kõrgem on Eesti kodanike osakaal 20-29 aastaste seas (82%), 15-19 aastastest omab 69% ja 30-39 aastastest 58% Eesti kodakondsust.

Vanema põlvkonna seas on suurima osakaaluga Venemaa kodanikud (41%) ja vaid igal kolmandal on Eesti kodakondsus.

Keelte oskus on noorema põlvkonna üheks tunnuseks, mis teda selgelt eristab vanemast põlvkonnast. 15-39 aastastest oskab 80-88% eesti keelt hästi või keskmiselt. Vanemast põlvkonnast on vaid pooled eesti keele oskajad.

TABEL 3. Eestivenelaste keelteoskus. 2008.a. mitte eestlased

	Hinnangud %-s			
	15 - 19 aastased	20- 29 aastased)	30-39 aastased	40a ja vanemad
Eesti keel hästi+keskmiselt	88	85	80	56
Inglise keel hästi+keskmiselt	75	50	27	8

Allikas : Eesti Avatud Ühiskonna Instituut, 2008

Ka inglise keele oskus seostub selgelt vanusega, 15-19 aastastest oskab heal tasemel inglise keelt $\frac{3}{4}$, 20-29 aastastest pooled, 30-39 aastastest juba 27% ja 40 a. ja vanematest vaid 8%.

Ka eestlaste keeleoskus (vt. tabel 4) on tihedas seoses vanusega. Noorte eestlaste vene keele oskus kahaneb vanusega väga kiiresti. Kui 40 aastastest ja vanematest oskab enamik (84%) vene keelt heal või keskmisel tasemel, siis 15-19 aastastest juba vähem kui kolmandik (28%). Siit võib järeldada, et kuna eestivene noorte põlvkond oskab üha paremini eesti keelt, tagab nii eesti kui vene keele oskus neile edaspidi parema konkurentsivõime tööturul.

TABEL 4. Eestlaste keelteoskus. 2008.a. eestlased

	Hinnangud %-s			
	15 - 19 aastased	20 - 29 aastased	30-39 aastased	40a ja vanemad
Vene keel hästi+keskmiselt	28	56	74	84
Inglise keel hästi+keskmiselt	74	71	42	16

Allikas : Eesti Avatud Ühiskonna Instituut, 2008

Eestlaste inglise keele oskus on vastajate eneste hinnangul parem kui eestivenelastel. Kui 15-19 aastased eestlased ja eestivenelased oskavad inglise keelt võrdsel tasemel, siis 20-39 aastaste eestlaste seas on inglise keele oskajaid märksa rohkem kui eestivenelaste seas.

Eestis on kujunemas olukord, kus noored eestlased on valdavalt kakskeelsed (oskavad eesti ja inglise keelt), noored eestivenelased aga kolmkeelsed (oskavad vene, eesti ja inglise keelt).

JÄRELDUSI.

Noorem eestivene põlvkond omab märksa paremat positsiooni kui vanem põlvkond. Võrreldes vanema põlvkonnaga on nooremal põlvkonnal kolm olulist eelist:

1. Eestis sündimine.

Eestis sündimine annab noorele põlvkonnale nõ hea stardivõimaluse, sest neil tuleb märksa vähem ületada kohanemisraskuseid, kui sisserännanud vanemal põlvkonnal, kes võõras ja harjumatus keskkonnas pidid alles õppima hakkama saama.

2. Eesti kodakondsuse omamine.

Eesti kodanikud on edukamad, neil on rohkem võimalusi teha karjääri ja saavutada märksa parem materiaalne positsioon kui seda on kodakondsuseta inimestel või Venemaa kodanikel.

3. Keelte oskus.

Eesti ja inglise keele oskus on noorema põlvkonna üheks tunnuseks, mis teda selgelt eristab vanemast põlvkonnast. Eesti keele oskus annab suuri eeliseid konkureerimiseks Eesti tööturul, inglise keele oskus annab noortele suurema mobiilsuse ja võimaldab minna tööle ja elama lääne riikidesse.

3. Eestivenelaste majanduslik positsioon

Uuring võimaldas Eesti elanikkonna jaotada nelja majanduslikku kihti:

1. „Jõukad“, kes ei pea kulutustes endale seadma piiranguid
2. „Toimetulijad“ (pole selgelt jõukad ega vaesed) nn keskosa
3. „Kokkuhoidlikud“, kes elavad ranges kokkuhoiurežiimis kaaludes põhjalikult iga väljaminekut ja tehes endile suuri tarbimispiiranguid
4. „Vaesuse piiril olijad“, kellel ei piisa sageli raha isegi toidu ostmiseks

Palusime inimestel endil hinnata oma majanduslikku olukorda. Tegemist on kihistumisskaalaga, mida Eesti Avatud Ühiskonna Instituut on rakendanud pikema perioodi jooksul ja mille tulemusi saab usaldada.

Kuigi tegemist on inimeste hinnangutega oma majanduslikule olukorrale, on seosed tulude tegeliku tasemega tihedad ja võib väita, et inimeste hinnangud oma majanduslikule toimetulekule peegeldavad reaalselt olukorda. (vt. tabel 5). Kihistumisskaala mõõdab meie

hinnangul inimeste majanduslikku olukorda paremini kui jaotus tulurühmadesse, sest inimene annab hinnangu kui hästi või halvasti ta oma sissetulekute piirides hakkama saab. Ja nii võib tabelist 5 järeldada, et kuigi valdav osa (79%) jõuka kihi esindajatest teenib suurimaid tulusid (üle 5000 krooni kuus inimese kohta), siis on selles kihis ka väiksemate sissetulekutega inimesi ja nii on iga kuuenda tulud 3000- 5000 krooni kuus inimese kohta.

TABEL 5. Milline on Teie pere majanduslik olukord? 2008.a. kõik vastajad

Hinnangud %-s

Tulu 1 inimese kohta kuus	Kuni 3000 krooni	3001-5000 krooni	5001 – 8000 krooni	Üle 8000 krooni	Kokku
Jõukas kiht	4	17	40	39	100
Toimetulijad	12	37	34	17	100
Kokkuhoidlikud ja vaesuse piiril olijad	25	56	16	3	100

Allikas : Eesti Avatud Ühiskonna Instituut, 2008

„Toimetulijate,, (nn Eesti keskmise osa) tulud on põhiliselt vahemikus 3000-8000 krooni kuus 1 inimese kohta, mida saab neist 71%. Vaesemas kihis on iga neljanda tulud kuni 3000 krooni, poolte tulud on 3000-5000 krooni kuus 1 inimese kohta.

Kasutasime samasugust kihistumisskaalat, kus vastajatel tuli hinnata oma majanduslikku olukorda, nii 2001 kui 2008 aastal

Viimase 8 aasta jooksul on eestimaalaste majanduslik olukord paranenud. Eestlaste seas on majanduslikult hakkama saavate inimeste osakaal kasvanud 68%-lt 83%-ni ja teiste rahvuste seas 52%-lt 70%-ni. Rohkem kui ¾ Eesti inimestest saab 2008.aastal majanduslikult suuremate probleemideta hakkama.

Kui 2001.aastal elas iga kolmas eestlane ja iga teine eestivenelane ranges kokkuhoiurežiimis või isegi vaesuse piiril, siis praeguseks on vaesema grupi osakaal eestlaste seas ligi 2 korda ja eestivenelaste seas 1,6 korda kahanenud

TABEL 6. Milline on Teie pere majanduslik olukord?

Hinnangud %-s

Hinnangud	Eestlased		Teised rahvused	
	2001	2008	2001	2008
Jõukas kiht (materiaalselt edukad)	12	27	8	20
Toimetulijad (pole selgelt jõukad ega ka vaesed)	56	56	44	50
Kokkuhoidlikud, elavad ranges kokkuhoiurežiimis	24	15	40	26
Vaesuse piiril olijad (ei piisa sageli raha isegi toidu ostmiseks)	8	2	8	4
Kokku	100	100	100	100

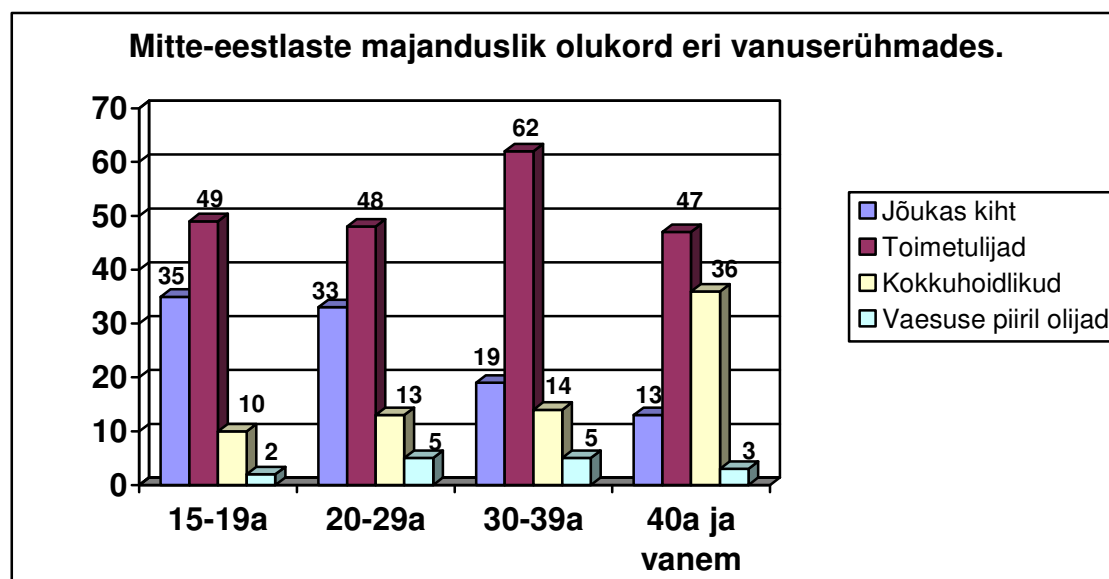
Allikas : Eesti Avatud Ühiskonna Instituut, 2001 ja 2008

Majanduslikult paremal järjel on noorem põlvkond nii eestlaste kui eestivenelaste seas. 2008 a. liigitas iga kolmas 15-29.aastane eestivenelane end jõukasse ja iga teine „Toimetulijate“ kihti. (vt. tabel 7).

TABEL 7. Milline on Teie pere majanduslik olukord? 2008. a. (mitte eestlased)

	Hinnangud %-s				
	Kõik vastajad	15 - 19 aastased	20 - 29 aastased	30-39 aastased	40a ja vanemad
Jõukas kiht	20	35	33	19	13
Toimetulijad	50	49	48	62	47
Kokkuhoidlikud,	26	10	13	14	36
Vaesuse piiril olijad	4	2	5	5	3

Allikas : Eesti Avatud Ühiskonna Instituut, 2008

Rahuldav elatustase on ka eestivenelaste 30-39 aastaste grupis, kus iga viies hindab end jõukasse kihti kuuluvaks ja 2/3 „Toimetulijaks“. Märksa kehvem on olukord 40 aastaste ja vanemate seas, kellest 39% on vaesusele üsnagi lähedal, kes küll tulevad enam-vähem majanduslikult toime, kuid peavad praktiliselt iga sendi kulutamise üle tõsiselt mõtlema.

TABEL 8. Milline on Teie pere majanduslik olukord? 2008.a. (eestlased)

	Hinnangud %-s				
	Kõik vastajad	15 - 19 aastased	20 - 29 aastased	30-39 aastased	40a ja vanemad
Jõukas kiht	27	34	29	36	23
Toimetulijad	56	51	59	55	56
Kokkuhoidlikud,	14	8	10	7	20
Vaesuse piiril olijad	2	2	2	1	2

Allikas : Eesti Avatud Ühiskonna Instituut, 2008

Eestlased on majanduslikult edukamad kui eestivenelased, põlvkondade vaheline veelahe läheb alles alates 40-dast eluaastast, millest alates inimeste majanduslik toimetulek väheneb. Kuni 29-aastaste eestlaste ja eestivenelaste hinnangutes oma majanduslikule toimetulekule suuri erinevusi pole.

Üheks teguriks, mis mõjutab eestivene noorema põlvkonna paremat majanduslikku toimetulekut, on Eesti kodakondsuse omamine, millega seondub parem eesti keele oskus ja avaramad võimalused valikuteks tööturul. 69-88% 15-29 aastastest omavad Eesti kodakondsust. Eesti kodanikest saab majanduslikult hästi hakkama 80% , määratlemata kodakondsusega inimestest 66% ja Venemaa kodanikest vaid 54% (vt. tabel 9).

TABEL 9. Milline on Teie pere majanduslik olukord? 2008.a. (mitte eestlased)

	Hinnangud %-s			
	Kõik vastajad	Eesti kodanikud	Venemaa kodanikud	Määratlemata koda-kondsusega
Jõukas kiht	20	26	10	19
Toimetulijad	50	54	44	47
Kokkuhoidlikud	26	16	42	28
Vaesuse piiril olijad	4	4	3	6

Allikas : Eesti Avatud Ühiskonna Instituut, 2008

4. Eestivenelaste rahulolu oma positsiooniga

Eestlased on märksa rohkem kui eestivenelased oma praeguse positsiooniga (saavutustega) rahul, rahulolijaid on $\frac{3}{4}$ (vt. tabel 10). Eestlaste seas on rahulolematuid viiendik, eestivenelaste seas kolmandik.

TABEL 10. Kuivõrd olete rahul oma praeguste saavutustega, oma positsiooniga ühiskonnas? 2008.a.

	Hinnangud %-s	
	Eestlased	Eestivenelased
Väga rahul	5	7
Üldiselt rahul	67	50
Rahulolematu	21	35
Raske öelda	7	8
Kokku	100	100

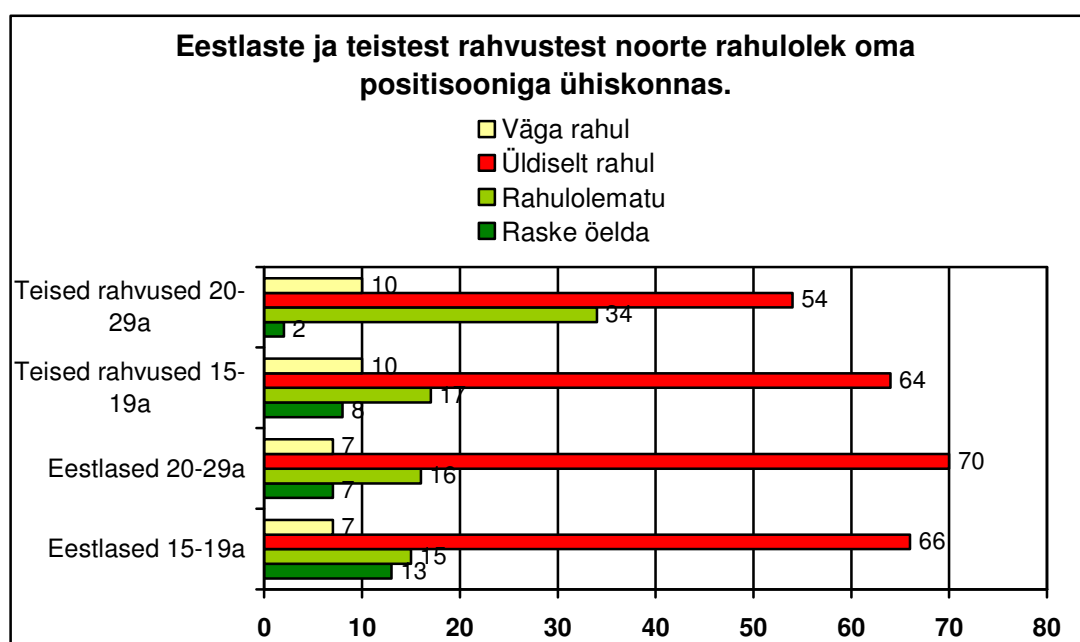
Allikas : Eesti Avatud Ühiskonna Instituut, 2008

15-19 aastaste noorte eestlaste ja eestivenelaste hinnangud oma positsioonile on sarnased. 20-29 aastased eestivenelased on 2 korda rahulolematumad oma saavutustega kui samavanad eestlased. On tähelepanuväärne, et kuigi hinnangud majanduslikule toimetulekule on sarnased, on rahulolu saavutatud positsiooniga märksa madalam.

TABEL 11. Kuivõrd olete rahul oma praeguste saavutustega (oma positsiooniga) ühiskonnas?

Hinnangud	Hinnangud %-s			
	Eestlased		Teised rahvused	
	Noored (15 - 19a)	Noored (20 - 29 a.)	Noored (15 – 19a)	Noored (kuni 29a)
Väga rahul	7	7	10	10
Üldiselt rahul	66	70	64	54
Rahulolematu	15	16	17	34
Raske öelda	13	7	8	2
Kokku				

Allikas : Eesti Avatud Ühiskonna Instituut, 2008

Põhjus, miks 20-29 aastaste eestivenelaste rahulolematus järsult kasvab, võrreldes noorema vanuserühmaga (15-19 aastased), võib tuleneda olukorrast tööturul, kus eestivenelaste võimalused karjääri teha on vähesemad kui eestlastel. Koolipingis olevad eestivenelased tunnetavad oma positsiooni eesti noortega võrdväärselt.

5. Rahvusidentiteedi säilitamise olulisus

Eelmisel aastal (2007) tehtud uuringus selgitasime, kuivõrd oluliseks peavad eestivenelased rahvuskultuuri säilitamist eestistumise ja Euroopa Liidu kodanikuks saamise taustal. Vastajal tuli neist kolmest valida vaid üks variant. Sama küsimus esitati vastajatele ka aastal 2000 tehtud uuringus.

TABEL 12. Mis on Teie jaoks kõige olulisem Eestis elamisel? Valige, palun üks variant. (Mitte eestlased)

	Hinnangud %-s	
	2000	2007
Jääda eelkõige oma rahvuse esindajaks Eestis	50	57
Tunda end eeskätt Euroopa Liidu kodanikuna	12	32
Eestistuda, rääkida eesti keelt, võtta omaks eesti kultuur ja kombed	11	7
Ei oska hinnata	27	4
Kokku	100	100

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2000 ja 2007

Nii aastal 2000 kui 2007 soovisid ligi pooled eestivenelastest Eestis elades jääda eelkõige oma rahvuse esindajaks, säilitades oma rahvuse traditsioonid ja kultuuri. Kolmandik eelistab end eeskätt tunda Euroopa Liidu kodanikuna, vaid 7% eelistavad eestistuda. Võrreldes 2000.aastaga on eestistuda soovijate arv mõnevõrra kahanenud ja samas hüppeliselt (2,7 korda) on kasvanud end Euroopa Liidu kodanikuna samastuda soovijate arv. Ilmselt on siin suur mõju olnud Eesti astumisel Euroopa Liitu 2004.aastal, mis muutis Euroopa eestivenelaste jaoks avatumaks ja lähedasemaks.

Tähelepanu vääriavad kõige noorema vanuserühma (kuni 29.aastased) valikud, kellede jaoks saamine Euroopa Liidu kodanikuks või eestistumine (kokku 49%) on võrdväärsetel positsioonil rahvusidentiteedi säilitamisega (48%). 30-50 aastased eestivenelased valivad küll ülekaalukalt oma rahvusidentiteedi (eelistab 54-56%), kuid üle kolmandiku neist väärtustab ka EL kodaniku identiteeti. Soov eestistuda on selles vanuserühmas vaid 1-3%-l vastajatest.

TABEL 13 Mis on Teie jaoks kõige olulisem Eestis elamisel? Valige, palun üks variant. (2007.a. mitte eestlased)

Vanus	Hinnangud %-s			
	Jääda eelkõige oma rahvuse esindajaks	Tunda end eeskätt EL kodanikuna	Eestistuda	Ei oska hinnata
Kuni 29 aastased	48	38	11	3
30-39 aastased	54	36	3	7
40-49 aastased	56	37	1	6
50-59 aastased	70	25	5	...
60-74 aastased	73	18	7	2

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2007

Rahvuskultuuri säilitamisest on eeskätt huvitatud vanem põlvkond, kelledest ligi $\frac{3}{4}$ soovib olla oma rahvuse esindaja ja vaid 18-25% valib EL kodaniku identiteedi. Eestistuda soovib vanemast põlvkonnast vaid 5-7%.

Sama suhtumist täheldasime ka 2008.aastal tehtud uuringus, kus selgitasime kuivõrd oluliseks peetakse rahvusliku omapära ja kultuuri säilitamist.

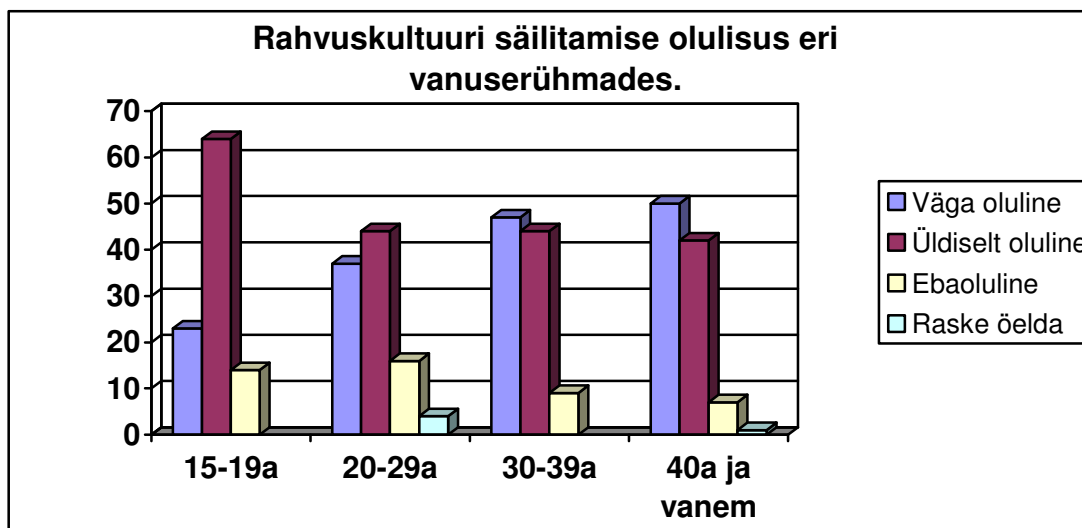
Valdava osa (89%) eestivenelaste jaoks on oluline oma rahvusliku omapära ja kultuuri säilitamine. Väga oluline on see ligi pooltele (44%).

Ka 2008.aasta uuringus eristub selgelt noorem, kuni 29.aastaste põlvkond, kellede jaoks ei ole oma rahvusidentiteedist kinni hoidmine nii olulise tähendusega kui 30-aastastele ja vanematele. Kõige vähem väärtustavad oma rahvuskultuuri kõige nooremad, 15-19 aastased, vaid igale neljandale neist on see väga oluline.

TABEL 14 Kuivõrd oluline on Teie jaoks säilitada Eestis elades oma rahvuslik omapära ja kultuur? 2008.a. mitte eestlased

Venelased	Kõik vastajad	Hinnangud %-s			
		15 - 19 aastased	20- 29 aastased	30-39 aastased	40 aastased ja vanemad
Väga oluline	44	23	37	47	50
Üldiselt oluline	45	64	44	44	42
Ebaoluline	10	14	16	9	7
Raske öelda	1		4		1

Allikas : Eesti Avatud Ühiskonna Instituut, 2008

6. Integratsiooni indikaatorid

2007.aasta uuringus selgitasime kuivõrd edukaks hinnatakse Eestis toimuvat integratsiooni. Selgus, et edukaks hindas integratsiooni vaid 28% eestlastest ja 20% eestivenelastest. Üle poole eestlastest ja rohkem kui 2/3 eestivenelastest arvavad, et integratsioon on ebaõnnestunud.

Püüdsime käesolevas uuringus selgitada, mida inimesed integratsioonilt ootavad ja miks pole ootused seni täitunud ei eestlaste ega eestivenelaste puhul.

Valisime välja 12 integratsiooni indikaatorit, mis peegeldavad integratsiooni protsessi eri vaatenurkadest:

A. Suhtumine Eesti riiki ja valmisolek Eestis elamiseks:

- Hea eesti keele oskus
- Lojaalsus Eesti riigi vastu
- Eesti kodakondsus
- Oma tuleviku sidumine Eestiga
- Soov midagi Eestimaa jaoks ära teha (soov Eestit paremaks muuta)

B. Huvi eesti ajaloo ja Eestimaa tundmaõppimise vastu:

- Eestlaste ajaloo tundma õppimine
- Eestimaa tundmaõppimine

C. Soov eestlastega lähemalt suhelda:

- Sõbrad/tuttavad eestlaste seas
- Käitumine ja mõtlemine sarnaselt eestlastega
- Töötamine /õppimine eesti kollektiivis

D. Eesti eelistamine Venemaale:

- Venemaast distantseerumine
- Eesti telekanalite eelistamine Venemaa telekanalitele

Selgitasime, kuidas näevad integratsiooni eestlased ja eestivenelased, milliseid tunnuseid peetakse olulisemateks, milliseid vähem olulisteks. Vastajatel tuli valik teha 12 tunnuse hulgast, esitasime järgmise küsimuse: „Palju räägitakse mitte-eestlaste integratsioonist Eestis. Millised on Teie arvates peamised integreerumise tunnused? Palun valige neli kõige olulisemat.“

Lähtuvalt hinnangute tulemustest, on tunnused liigitatud tähtsuse järele nelja rühma, alates olulistest ja lõpetades ebaolulistega.

I Määrava tähendusega tunnused, oluliseks peavad vähemalt pooled vastajatest

Hinnangud %-s

Eestlased	Eestivenelased
1. Hea eesti keele oskus - 74	1. Hea eesti keele oskus - 67
2. Lojaalsus Eesti riigi vastu - 63	2. Oma tuleviku sidumine Eestiga - 51
	3. Eesti kodakondsus - 50

II Olulise tähendusega tunnused, oluliseks peab 30-49% vastajatest

Hinnangud %-s

Eestlased	Eestivenelased
3. Eesti kodakondsus - 37	4. Lojaalsus Eesti riigi vastu - 42
4. Soov midagi Eestimaa jaoks ära teha - 32	5. Sõbrad/tuttavad eestlaste seas - 37
5. Oma tuleviku sidumine Eestiga - 32	

III Vähem olulised tunnused, oluliseks peab 10- 30% vastajatest

Hinnangud %-s

Eestlased	Eestivenelased
6. Eestlaste ajaloo tundma õppimine - 26	6. Soov midagi Eestimaa jaoks ära teha - 28
7. Sõbrad/tuttavad eestlaste seas - 25	7. Töötamine /õppimine eesti kollektiivis - 25
8. Käitumine ja mõtlemine sarnaselt eestlastega - 24	8. Eestlaste ajaloo tundma õppimine - 14
9. Töötamine /õppimine eesti kollektiivis - 20	9. Eestimaa tundmaõppimine - 13
10. Eestimaa tundmaõppimine - 19	

IV Ebaolulised tunnused, oluliseks peab alla 10 % vastajatest

Hinnangud %-s

Eestlased	Eestivenelased
11. Eesti telekanalite eelistamine Venemaa telekanalitele - 6	10. Käitumine ja mõtlemine sarnaselt eestlastega - 7
12. Venemaast distantseerumine - 4	11. Eesti telekanalite eelistamine Venemaa telekanalitele - 4
	12. Venemaast distantseerumine - 3

Allikas : Eesti Avatud Ühiskonna Instituut, 2008

Nii eestlaste kui eestivenelaste jaoks on määrava tähtsusega hea eesti keele oskus, mis asetatakse esikohale. Teisel kohal on mõlemal kogukonnal kindlustunne Eesti riigi suhtes. Eestlaste jaoks tähendab see eeskätt lojaalsust, eestivenelaste jaoks aga oma tuleviku sidumist Eestiga. Kolmandaks määravaks teguriks eestivenelaste jaoks on Eesti kodakondsus. Ka eestlased väärtustavad Eesti kodakondsust kuid tähtsusest on see järgmises „oluliste tunnuste” grupis.

Pingerea algusosas asetsevad tunnused on mõlemal kogukonnal üsnagi kokkulangevad. Ka vähemoluliste ja ebaoluliste tunnuste loetelu langeb mõlemal rahvusgrupil kokku. Suurim vahe on tunnuse „Käitumine ja mõtlemine sarnaselt eestlastega” hindamisel, mis 24% eestlaste ja vaid 7% eestivenelaste jaoks on oluline. Ka väärtustavad eestlased märksa vähem tunnust „Sõbrad/tuttavad eestlaste seas” kui eestivenelased.

JÄRELDUSI.

Tulemuste põhjal võib järeldada, et eestlased ja eestivenelased saavad integratsioonist üsnagi sarnaselt aru. Mõnele erinevustele vaatamata on tunnuste pingerida üsnagi sarnane.

Eestis on käes integratsiooni esimene nõ sissejuhatav etapp, kus määravad tegurid on eesti keele oskus, kodakondsus, lojaalsus, soov siduda oma tulevik Eestiga Sisulised tunnused, mis toovad Eesti lähedale ja tekitavad meie tunde, nagu sõbrad eestlaste seas, Eesti ajaloo ja kultuuri tundmine, Eestimaa tundmaõppimine on esialgu vähemolulised ja nendeni jõudmine võtab veel aega. Sellest saavad aru nii eestlased kui eestivenelased.

Püüdes mõista, miks ollakse integratsioonis pettunud, võib põhjuseks tuua idealistlikud ootused nagu võiks integratsioon toimuda kiiresti, 10-20 aasta jooksul. Integratsiooni tunnuste reastamine näitas, et tegelikult saadakse aru, et esialgu mingist süvaintegratsioonist veel rääkida ei saa. Praegused integratsiooni tulemused tähistavad eestlaste ja eestivenelaste kogukonna eraldatust ja vähest kindlustunnet üksteise suhtes.

Eestlased ootavad eeskätt head eesti keele valdamist ja kuigi noor eestivene põlvkond oskab eesti keelt juba arvestaval tasemel, on tervikuna eestivenelaste keeleoskus veel vähene. Võtab aega kuni kõik eestivenelased omandavad hea eesti keele oskuse.

7. Eduka Eesti tähendusest

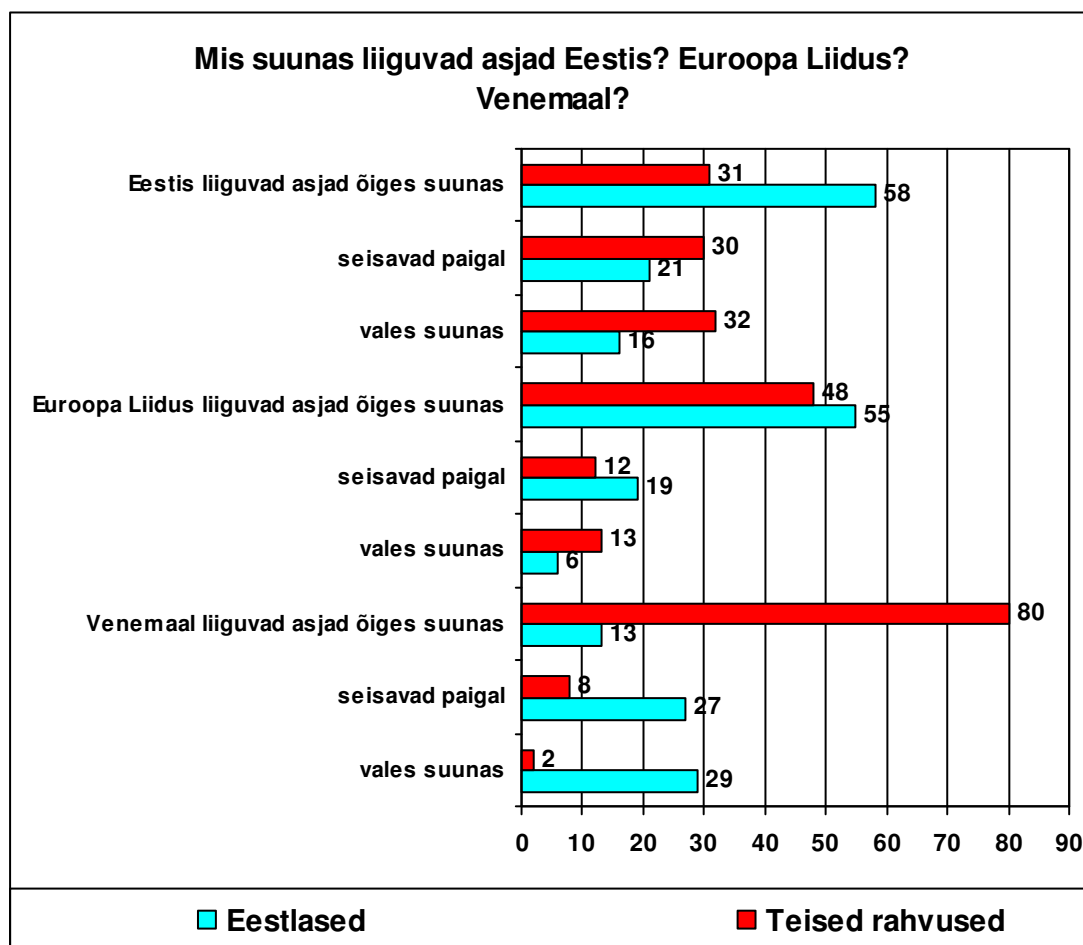
Vastused järgmisele küsimusele peegeldavad elanike hinnanguid Eesti, Euroopa Liidu ja Venemaa arengutele ja suutlikkusele. Hoiakute positiivset fooni kajastab vastus „asjad liiguvad õiges suunas“. Hinnangud „paigalseisule“ või „asjad liiguvad vales suunas“ näitavad hoiakute kriitilist fooni ja rahulolematust.

TABEL 15. Mis suunas liiguvad asjad Eestis, Euroopa Liidus ja Venemaal? 2008.a.

	Hinnangud %-s		
	Eestlased	Teised rahvused	Keskmine
I Eestis liiguvad asjad ...			
• Õiges suunas	58	31	50
• Seisavad paigal	21	30	24
• Vales suunas	16	32	21
• Raske öelda	5	7	5
Kokku	100	100	100
II Euroopa Liidus liiguvad asjad ...			
• Õiges suunas	55	48	53
• Seisavad paigal	19	12	17
• Vales suunas	6	13	8
• Raske öelda	20	27	22
Kokku	100	100	100

III Venemaal liiguvad asjad ...			
• Õiges suunas	13	80	34
• Seisavad paigal	27	8	22
• Vales suunas	29	2	20
• Raske öelda	31	10	24
Kokku	100	100	100

Allikas : Eesti Avatud Ühiskonna Instituut, 2008

Hinnangud Eestile. Eestlastel domineerib positiivne hoiak, venekeelsed vastajad jaotuvad oma hinnangute poolest kolmeks võrdseks rühmaks. Noorte eestivenelaste hoiakud Eesti suhtes on positiivsemad kui nende vanematel rahvuskaaslastel. 15-19 aastastest noortest eestivenelastest hindab Eesti arenguid positiivseks („asjad liiguvad õiges suunas“) 49% ja järgmises vanuserühmas, 20-29 aastastest on positiivne hinnang 42% vastajatest. Murrang ongi üle 30 aastaste vanuserühmas. 30-39 aastastest hindab arenguid positiivseks 28% ja 40-74 aastaste vanuserühmas on positiivne suhtumine 25% vastajatest.

Sama tendents on ka eestlaste hinnangutes. Noored eestlased hindavad Eesti arenguid soosivamalt ja vanemad vastajad on kriitilisemad. 15-19 aastastest eestlastest suhtuvad Eesti arengutesse positiivselt 70% ja 20-29 aastastest 65%. 40-74 aastaste vanuserühmas on

positiivsete hoiakute foon kahanenud 53%-ni, kuid positiivne suhtumine Eesti arengutesse domineerib selgelt eestlaste kõikides vanuserühmades.

Hinnangud Euroopa Liidule. Eestlaste ja mitte eestlaste hinnangud Euroopa Liidu arengutele oluliselt ei lahkne ja eestlaste ning venekeelsete vastajate hinnangutes domineerib positiivne suhtumine Euroopa arengutesse. Noored eestlased hindavad Euroopa arenguid kõige positiivsemalt. 15-19 aastastest eesti noortest arvavad 75%, et Euroopa Liidus arenevad asjad õiges suunas. 20-29 aastaste eestlaste vanuserühmas on sama meelt 61% vastajatest. Venekeelsed noored on Euroopa arenguid hinnates sarnaselt eesti noortega optimistlikumad kui nende vanemaealised rahvuskaaslased. 15-19 aastastest vene noortest hindab Euroopa arenguid positiivseks 62% ja 20-29 aastastest 59%. 40-47 aastastest mitte eestlastest hindavad Euroopa Liidu arenguid positiivselt 43% vastajatest.

Euroopa Liidu arenguid ei oska hinnata 20% eestlastest ja 27% mitte eestlastest. See ei ole kriitiline osa elanikest, kuid siiski mõtlemapanevalt suur osa Eesti täiskasvanud elanikest ei ole kursis või ei suuda kujundada hinnangut Euroopa Liidu arengutele.

Hinnangud Venemaale. Venemaa arengutele hinnanguid andes on eestivenelased rõhutatult positiivsed ja eestlased negatiivselt häälestatud. Venemaa on endiselt suur ja selge mõtlemisbarjäär eestlaste ja eestivenelaste mõtlemismaailmade vahel.

Mitte eestlaste positiivne hoiak Venemaa suunal on ühtlaselt tugev kõikides vanuserühmades. Positiivne suhtumine Venemaa arengutesse ei vähene mitte eestlaste vanemates vanuserühmades, nagu see oli suhtumistes Euroopa Liidu või Eesti arengutesse.

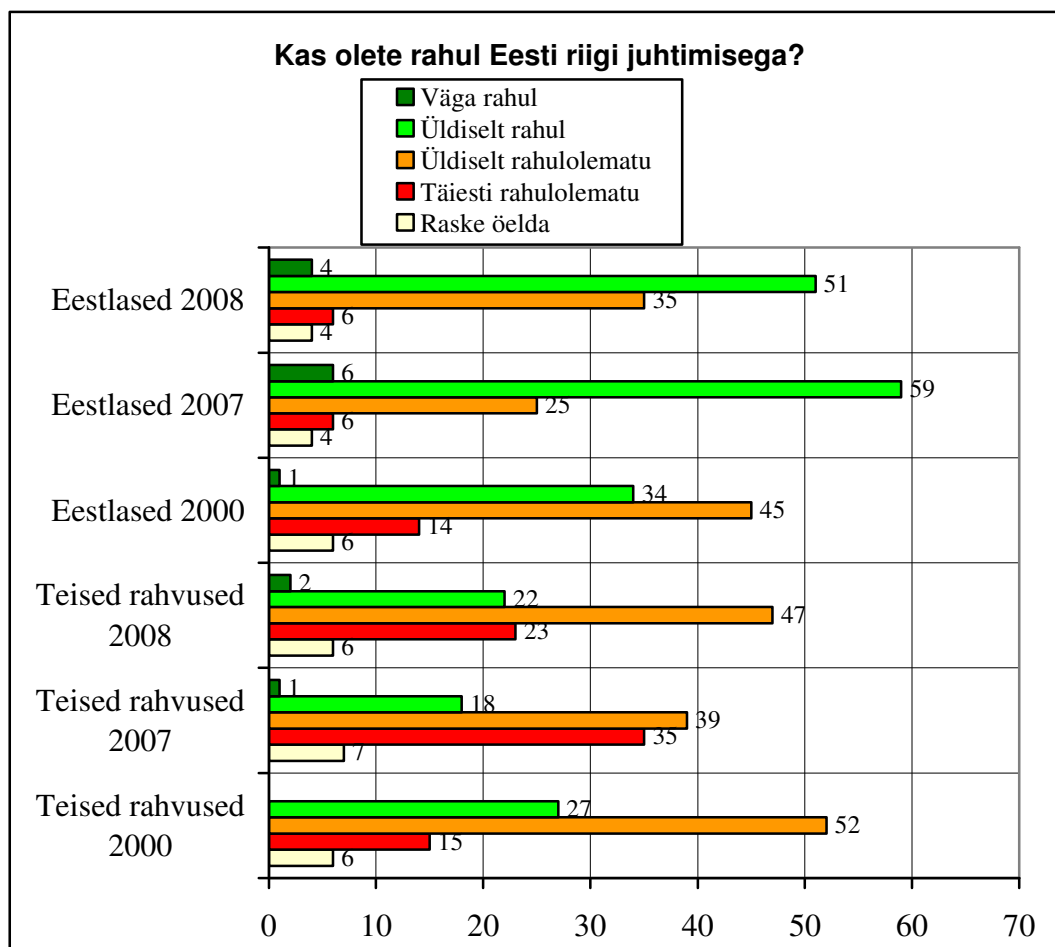
Eestlaste suhtumine Venemaa arengutesse on kriitiline. Samas on oluline rõhutada, et ligi kolmandikul (31%-l) eestlastest puudub seisukoht Venemaa arengute kohta. Kolmandik vastajatest läheneb kriitilisele osale elanikest. Kui nii suurel osal eestlastest puudub seisukoht Venemaa arengute kohta, võib see viidata probleemile, et eestikeelses meedias kajastatakse Venemaaga seonduvaid küsimusi liialt vähe ja juhuslikult. Mida vähem teavad eestlased Venemaast ja mida vähem mõistavad Venemaa arenguid, seda kergem on eestlastega manipuleerida ja seda suurema tähendusega võivad olla üksikud ja juhuslikud infomürad Venemaa kohta. Kui inimesel puuduvad teadmised, ei oska ta kasutada õigeid „filtreid“ juhusliku infomüra püüdmiseks.

Hoiakute taustsüsteemi selgitamiseks analüüsime vastajate hinnanguid Eesti riigi juhtimisele.

TABEL 16 Kas olete rahul Eesti riigi juhtimisega ?

	Hinnangud %-s					
	Eestlased			Teised rahvused		
	2008	2007	2000	2008	2007	2000
Väga rahul	4	6	1	2	1	...
Üldiselt rahul	51	59	34	22	18	27
Üldiselt rahulolematu	35	25	45	47	39	52
Täiesti rahulolematu	6	6	14	23	35	15
Raske öelda	4	4	6	6	7	6
Kokku	100	100	100	100	100	100

Allikas : Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2000, 2007 ja 2008

Esimeseks tendentsiks on mitte eestlaste tunduvalt suurem rahulolematus Eesti riigi juhtimisega, võrreldes eestlastega. Mitte eestlaste kõrge rahulolematus on püsinud stabiilsena kogu vaadeldava perioodi, 2000 kuni 2008 vältel. Riigi juhtimisega rahulolematute mitte eestlaste osakaal oli pidevalt vahemikus 67-74%. Kõige kõrgem oli venekeelsete elanike rahulolematus 2007. aastal. Küsitlus toimus juunikuus, vahetult pärast 2007. aasta aprillisündmusi, pärast pronkssõduri kriisi. 2008. aasta uuringu tulemused näitavad, et aastaga on mitte eestlaste rahulolematus riigi juhtimisega pisut vähenenud, 70%-ni (2007.a. 74% rahulolematuid) ja rahulolu kasvanud 24%-ni (2007.a. 19%).

Teise tendentsina saab välja tuua eestlaste hoiakute muutuse positiivseks. Aastal 2000 oli vaid veidi üle kolmandiku (35%) eestlastest rahul Eesti riigi juhtimisega ja enam kui pooled (59%) eestlastest olid oma riigi juhtimisega rahulolematud. Aastaks 2007 oli toimunud põhimõtteline muutus, riigi juhtimisega rahulolevaid eestlasi oli kaks korda enam kui rahulolematuid inimesi. Veel aasta hiljem, ehk aastal 2008, oli riigi juhtimisega rahulolevaid inimesi endiselt rohkem kui rahulolematuid. Siiski oli aastaga eestlaste rahulolematus suurenenud ja rahulolu vähenenud. Seda tendentsi mõjutavad kindlasti vähemalt kaks tegurit. Esiteks, pärast pronksiöö sündmusi suurenes eestlaste üksmeel ja toetus valitsuse tegevusele. Sellest tulenevalt kasvas kindlasti ka rahulolu riigi juhtimisega. Teiseks, eestlaste hinnanguid aastal 2008 võis mõjutada riigi majandusliku olukorra mõningane halvenemine, eelkõige majanduskasvu aeglustumine ja sellest tulenevad pinged tööturul.

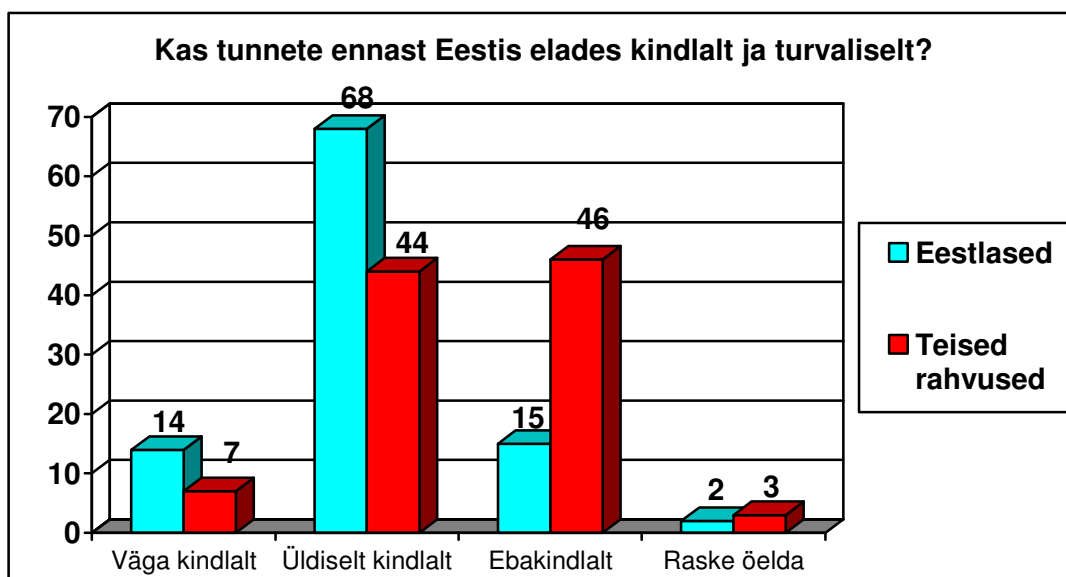
8. Kindlustunne Eestis

Kindlustunne riigis annab inimestele positiivse eelhäälestuse, millele saab üles ehitada oma tulevikukavad selles ühiskonnas. Kindlustunde puudumine aga tekitab negatiivse fooni inimese elule ning soodustab rahulolematust kõikide eluvaldkondadega, sealhulgas ka riigi juhtimisega ja riigiga tervikuna.

TABEL 17 Kindlustunne Eestis (Kas tunnete ennast Eestis elades kindlalt ja turvaliselt) 2008.a.

	(Hinnangud %-s)		
	Eestlased	Teised rahvused	Keskmine
Väga kindlalt	14	7	12
Üldiselt kindlalt	68	44	60
Ebakindlalt	15	46	25
Raske öelda	2	3	3
Kokku	100	100	100

Allikas : Eesti Avatud Ühiskonna Instituut, 2008

Hinnangud kindlustundele peegeldavad eelkõige vastajate enesehinnanguid ja näitavad milline on inimeste suutlikkus hakkama saada ja kohanduda olukordadega.

Venekeelsed vastajad jaotuvad kaheks rühmaks, 51% saavad hakkama ja tunnevad ennast kindlalt ja veidi väiksem osa mitte eestlastest, 46%, tunnevad ennast ebakindlalt. Noorte venelaste kindlustunne on suurem kui vanemaealistel inimestel. 15-19 aastastest venekeelsetest noortest tunneb ennast Eestis elades väga kindlalt 16%, üldiselt kindlalt 45% ja ebakindlalt 37%. 20-29 aastaste vanuserühmas on vastavad näitajad 9%, 52% ja 36%.

Mitte eestlaste kindlustunnet mõjutab nende kodakondsus. Eesti kodakondsusega eestivenelaste kindlustunne on kõige suure. Eesti kodakondsusega mitte eestlastest tunnevad

ennast kindlalt 62% ja ebakindlalt 36%. Venemaa kodanikest tunnevad ennast kindlalt 39% ja ebakindlalt 58% ning kodakondsuseta vastajatest on kindlustunne 40% ja ebakindlus 56%. Seega Eesti kodakondsuse saamine on üks tegur, mis annab mitte eestlaste kindlustundele uue nivoo.

Eestis sündimine mõjutab mitte eestlaste kindlustunnet vähem kui Eesti kodakondsus. Eestis sündinud inimestest tunnevad ennast Eestis kindlalt 54% ja ebakindlalt 43%. Vastajatest, kes on sündinud väljaspool Eestit, tunnevad ennast Eestis kindlalt 46% ja ebakindlalt 51%.

Kokkuvõtlikult saab öelda, et eestivenelaste kindlustunnet Eestis mõjutavad ...

Vanus – noorte kindlustunne on suurem

15-19 a	61% - 37%	Tunnevad kindlalt - tunnevad ebakindlalt
20-29 a	61% - 36%	
30-39 a	46% - 54%	<i>hoiakute murdumine: ebakindlus ületab kindlustunde</i>
40-74 a	47% - 50%	

Kodakondsus – Eesti kodakondsus annab suurema kindlustunde

Eesti kodakondsusega	62% - 36%	tunnevad kindlalt - tunnevad ebakindlalt
Määratlemata kodakondsusega	40% - 56%	
Venemaa kodakondsusega	39% - 58%	

Eestis sündimine – mõjutab kindlustunnet vähem kui Eesti kodakondsus

Eestis sündinud	54% - 43%	tunnevad kindlalt - tunnevad ebakindlalt
Väljaspool Eestit sündinud	46% - 51%	

Vastused eelmisele küsimusele puudutasid inimeste turvatunnet olevikus, praegusel hetkel. Järgnevalt analüüsime, kui turvaliseks inimesed projekteerivad riigi tulevikku, ehk kuivõrd turvalisena näevad vastajad oma laste elu Eestis.

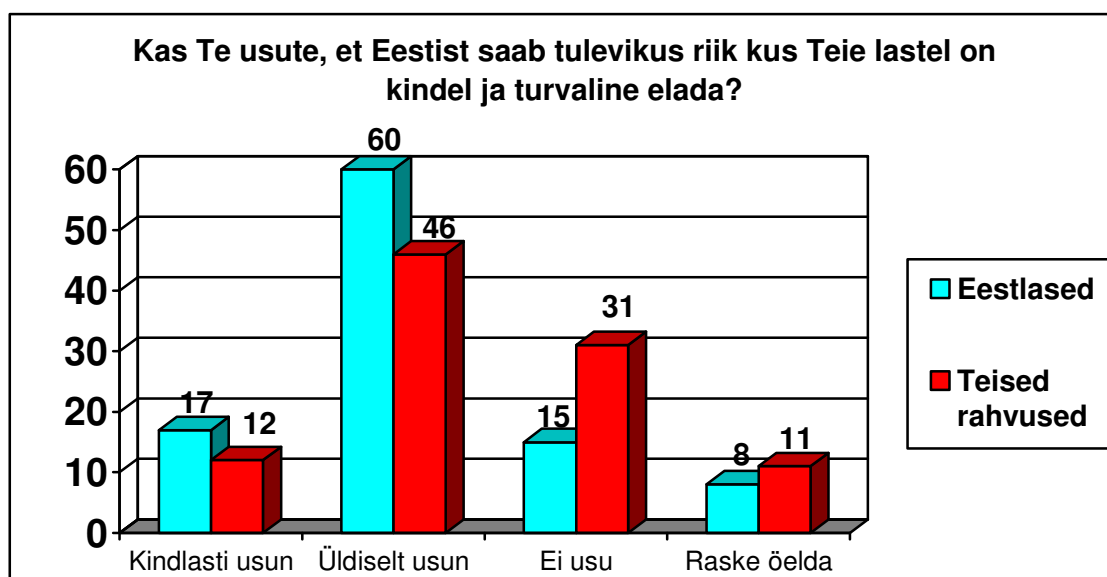
TABEL 18. Usk Eesti tulevikku (Kas Te usute, et Eestist saab tulevikus riik kus Teie lastel on kindel ja turvaline elada) 2008.a.

(Hinnangud %-s)

	Eestlased	Teised rahvused	Keskmine
Kindlasti usun	17	12	15
Üldiselt usun	60	46	55
Üldiselt ei usu	14	24	18
Üldse ei usu	1	7	3
Raske öelda	8	11	9
Kokku	100	100	100

Allikas : Eesti Avatud Ühiskonna Instituut, 2008

Kindlustunne tuleviku suhtes on eestlastel suurem kui mitte eestlastel. Venekeelsest elanikkonnast on ligi kolmandik (31%) meelestatud kriitiliselt ja ebakindlalt Eesti tuleviku suhtes. Samas, enam kui pool Eesti venekeelsest elanikkonnast usub Eesti riigi positiivsetesse arengutesse tulevikus.

Allikas : Eesti Avatud Ühiskonna Instituut, 2008

TABEL 19 Usk Eesti tulevikku (Kas Te usute, et Eestist saab tulevikus riik kus Teie lastel on kindel ja turvaline elada). Noorte venelaste hinnangud 2008.a.

(Hinnangud %-s)

	15-19 aastased	20-29 aastased	30-39 aastased	40-74 aastased	Keskmine hinnang
Kindlasti usun	28	16	6	9	12
Üldiselt usun	37	52	51	45	46
Üldiselt ei usu	19	17	31	25	24
Üldse ei usu	6	7	7	7	7
Raske öelda	10	8	5	14	11
Kokku	100	100	100	100	100

Allikas : Eesti Avatud Ühiskonna Instituut, 2008

Noored eestivenelased on Eesti tuleviku suhtes optimistlikumad kui nende vanemad rahvuskaaslased. Sellegipoolest on kõikides vanuserühmades optimistlikult meelestatud eestivenelased tunduvas ülekaalus võrreldes pessimistidega.

Kokkuvõttlikult saab öelda, et eestivenelaste optimismi Eesti tuleviku suhtes mõjutavad ...

Vastajate **vanus** – noorte optimism on suurem, optimistid domineerivad kõikides vanuserühmades

15-19 a **65%** - 25% optimism tuleviku suhtes – pessimism tuleviku suhtes
 20-29 a **68%** - 24%
 30-39 a **57%** - 38%
 40-74 a **54%** - 32%

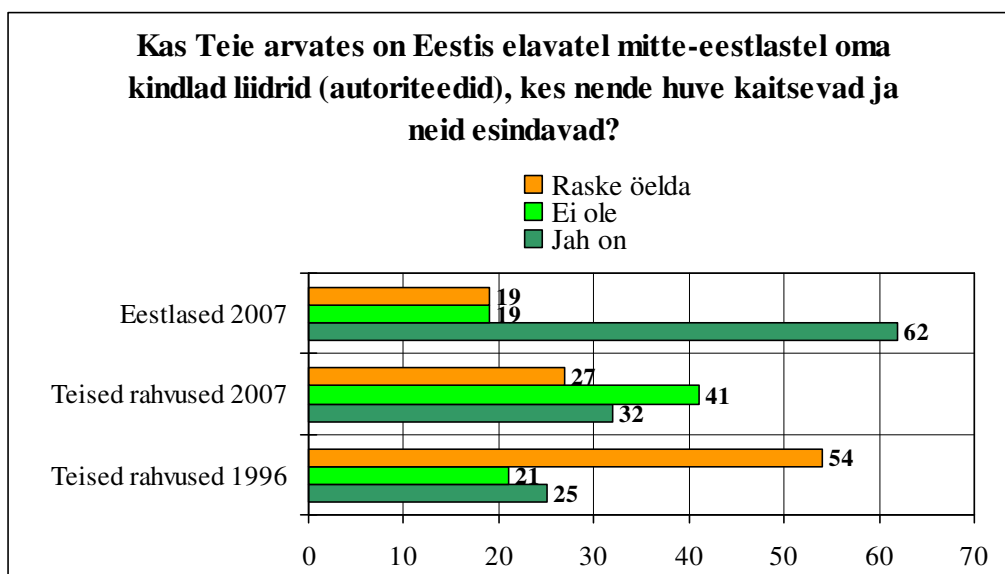
Kodakondsus – Eesti kodakondsus annab optimistlikuma tuleviku ootuse

Eesti kodakondsusega **67%** - 26% tunnevad kindlalt - tunnevad ebakindlalt
 Määratlemata kodakondsusega **52%** - 32%
 Venemaa kodakondsusega **45%** - 38%

Eestis sündimine – Eestis sündimine annab kindlustunde tuleviku suhtes

Eestis sündinud **66%** - 26% tunnevad kindlalt – tunnevad ebakindlalt
 Väljaspool Eestit sündinud **48%** - 38%

Üks võimalik põhjus, miks venekeelne elanikkond Eestis ennast ebakindlana tunneb, on kindlasti autoriteetsete liidrite vähesus, kes esindavad selgelt ja ühemõtteliselt eestivenelaste huve. Venekeelsete elanike liidrite probleemi käsitlesime 2007. aastal läbiviidud üle Eestilises uuringus¹. Venekeelset elanikkonda esindavate liidrite kohta andsid oma hinnangu eestivenelased ise ja ka eestlased.

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 1996 ja 2007

Uuringu tulemustest selgus, et vaid napp kolmandik (32%) venekeelsetest vastajatest leiab, et venekeelset elanikkonda esindavad kindlad liidrid. 41% vastajatest leiab, et kindlaid liidreid ja autoriteete eestivenelastel ei ole ja enam kui veerand (27%) vastajatest ei oska probleemile üldse hinnangut anda. Liidrite ja autoriteetsete eeskõnelejate vähesus, millele osundas uuring, viitab ka sellele, et eestivenelased ei tunne, et nende huvisid ja seisukohti piisavalt hästi esindatakse riigi tasandil. See võib olla üks võimalik põhjendus, miks venekeelne elanikkond just Eesti riigi juhtimist nii kriitiliselt hindab.

Eestivenelaste liidrite vähesusele viitas ka 1996.aastal läbiviidud küsitlus, kus vaid iga neljas (25%) eestivenelane arvas, et mitte eestlastel on liidrid, kes neid esindavad ja nende huvisid kaitsevad.

Ebalev suhtumine oma liidritesse näitab, et venekeelne kogukond Eestis ei ole poliitiliselt ambitsioonikas. Need inimesed, kes ise peavad ennast venekeelse elanikkonna

¹ Rahvussuhted ja integratsiooni perspektiivid Eestis, Sotsioloogilise uurimuse materjalid, Tallinn, 2007, <http://www.tallinn.ee/est/g2402s32123>

eestkõnelejateks ei ole nähtavasti seni suutnud võita valdava osa eestivenelaste usaldust ja nendest inimestest ei ole kujunenud üldtunnustatud eestivenelaste liidrid, kes esindaksid eestivenelaste huve.

Huvitav, et eestlased peavad venekeelset kogukonda poliitilises mõttes palju ühtsemaks ja oma liidrite ümber koonduvamaks. 2007. aasta uuringu tulemuste põhjal arvas 62% eestlastest, et venekeelsel elanikkonnal on oma kindlad liidrid, kes nende huve esindavad. Arvamuste suur erinevus eestlaste ja eestivenelaste vahel näitab kindlasti ka seda kui vähe eestlased teavad ja mõistavad venekeelse elanikkonna poliitilist ambitsioonikust.

9. Mobiilsus, soov lahkuda praegusest elukohast

Uuringus andsid vastajad hinnangu oma mobiilsusele vastates küsimusele: „Kas tahate oma praegusest elukohast lahkuda“. Lahkumise sooviga vastajad võisid valida kahe vastusevariandi vahel „kavatsen lahkuda lähitulevikus“ ja „kavatsen lahkuda, kuid praegu puuduvad selleks võimalused“. Esimest hinnangut, ehk lähitulevikus lahkumise soovi saab käsitleda lahkumiskavana, millel võib olla reaalne tähendus. Teist vastust saab käsitleda pigem unistusena, sest vastajal puuduvad hetkel võimalused oma lahkumise soovi elluviimiseks.

Kõigist Eestis elavatest täiskasvanutest tahavad lahkuda oma praegusest elukohast 22%, kellest 8% kavatses seda teha lähitulevikus ja 14%-l vastajatest on pigem lahkumissoov, sest praegu ei ole neil lahkumiseks võimalusi. 74% vastajatest ei ole kavatsusi lahkuda ja 4%-l vastajatest puudub seisukoht.

Eestlased:

- 74% ei taha praegusest kodukohast lahkuda
- 21% tahavad lahkuda
 - 9% tahavad lahkuda lähitulevikus
 - 12% tahavad lahkuda, kuid hetkel pole selleks võimalusi

Mitte eestlased:

- 73% ei taha praegusest kodukohast lahkuda
- 25% tahavad lahkuda
 - 7% tahavad lahkuda lähitulevikus
 - 18% tahavad lahkuda, kuid hetkel pole selleks võimalusi

Noored on arusaadavalt liikuvamad ja soovivad teistest sagedamini vahetada oma praegust elamiskohta.

Eestlased. Kõige tugevama lahkumissooviga on eestlastest 15-19 aastased, kellest 34% kavatses oma praegusest elukohast lahkuda ja nendest 18% kavatses lahkuda lähitulevikus. 20-29 aastastest eestlastest on lahkumise kava 32% ja 21% loodavad lahkuda lähiajal. 30-39 aastastest eesti noortest on lahkumissooviga 25% ja 9% tahavad selle lähiajal teoks teha.

Mitte eestlased. Venekeelsete noorte seas on kõige mobiilsem ehk tugevama lahkumise orientatsiooniga noorim, 15-19 aastaste grupp. Venekeelsed noored on eesti noortest veelgi mobiilsemad. Lahkumiskava on 40%-l noortest venelastest ja 13% kavandavad lahkuda lähitulevikus. Samas ei ole 27%-l noorel venelasel nende eneste hinnangul võimalusi lähiajal oma lahkumiskava teostada. Järgmises vanuserühmas, 20-29 aastaste venekeelsete noorte lahkumiskavad on nõrgemad kui noorematel venelastel. 32% vastajatest soovivad oma praegusest elukohast lahkuda ja 8% kavandab lahkuda lähiajal.

Trendid. 15-29 aastaste eesti noorte seas oli mobiilseid 33%, sh. lahkumiskavadega 20% ja lahkumisunistusega 13%. Sama vanuserühma venekeelsetest noortest oli mobiilseid 35%, nendest lahkumiskavadega 10% ja lahkumisunistusega 25% noortest.

Erinevus eesti- ja venekeelsete noorte hinnangute vahel on selles, et eesti noorte lahkumise kavad võivad olla realistlikumad. Suhteliselt enam eesti noori kavandavad oma lahkumist lähitulevikus.

Vastajad hindasid oma lahkumise kavasid ka konkreetsemalt. Eristasime kahte mobiilsuse suunda, esmalt siseriiklik mobiilsus ehk elukoha vahetamine Eesti siseselt ja teiseks lahkumine Eestist.

Eestlased:

- 15-29 aastased noored - 33% soovisid oma kodukohast lahkuda
- 27% kavatsesid vahetada elukohta Eestis
 - 6% kavatsesid lahkuda Eestist välismaale

Venelased:

- 15-29 aastased noored - 35% soovisid oma kodukohast lahkuda
- 15% kavatsesid vahetada elukohta Eestis
 - 20% kavatsesid lahkuda Eestist välismaale

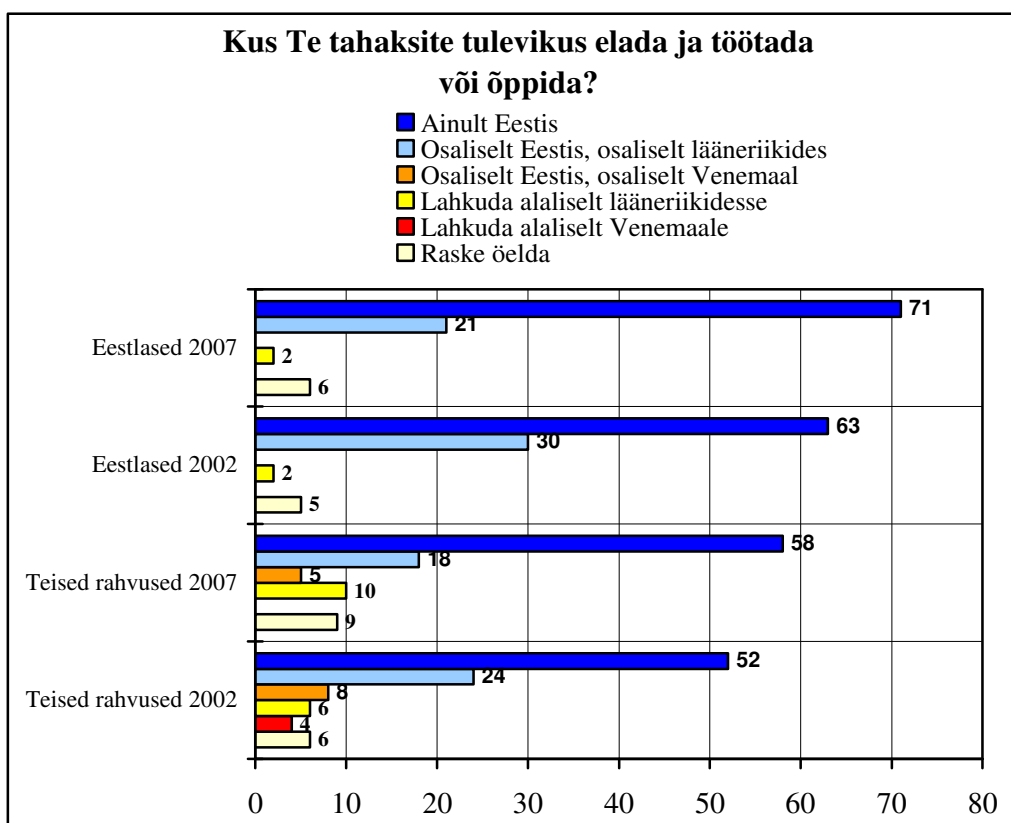
Lääneriikide „tõmme“. 2007. aasta uuringus käsitlesime samuti mobiilsuse temaatikat analüüsides, kuivõrd Eesti elanikud tahavad elada ning töötada või õppida Eestis, lääneriikides või Venemaal.

TABEL 20. Kus Te tahaksite tulevikus elada ja töötada või õppida?

(Hinnangud %-s)

	Eestlased		Teised rahvused	
	2002	2007	2002	2007
Ainult Eestis	63	71	52	58
Osaliselt Eestis, osaliselt lääneriikides	30	21	24	18
Osaliselt Eestis, osaliselt Venemaal	0	0	8	5
Lahkuda alaliselt lääneriikidesse	2	2	6	10
Lahkuda alaliselt Venemaale	0	0	4	0
Raske öelda	5	6	6	9
Kokku	100	100	100	100

*Allikad: Rahvusvaheliste ja Sotsiaaluuringute Instituut 2002
Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2007*

*Allikad: Rahvusvaheliste ja Sotsiaaluuringute Instituut 2002
Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2007*

Tulemused olid sama tendentsiga kui 2008. aasta uuringu tulemused. 15-29 aastaste noorte venelaste esimeseks eelistuseks on nn. segamudel. 40% noortest eestivenelastest tahaksid elada ja tegutseda (töötada või õppida) üheaegselt Eestis ja lääneriikides. 23% vene noortest soovib oma elu ja tegevust siduda üksnes Eestiga ja 19% vene noortest lahkuks alaliselt läände elama ja töötama. Venemaa eelistus on 5%-l vene noortel, kes sooviksid üheaegselt elada ja töötada nii Eestis kui Venemaal. Alaliselt ei taha oma tulevikku Venemaaga siduda keegi vastajatest. On väga selge trend, eestivenelased ei näe enda tulevikku Venemaal ja oma lastele ei soovi nad samuti tulevikku Venemaal.

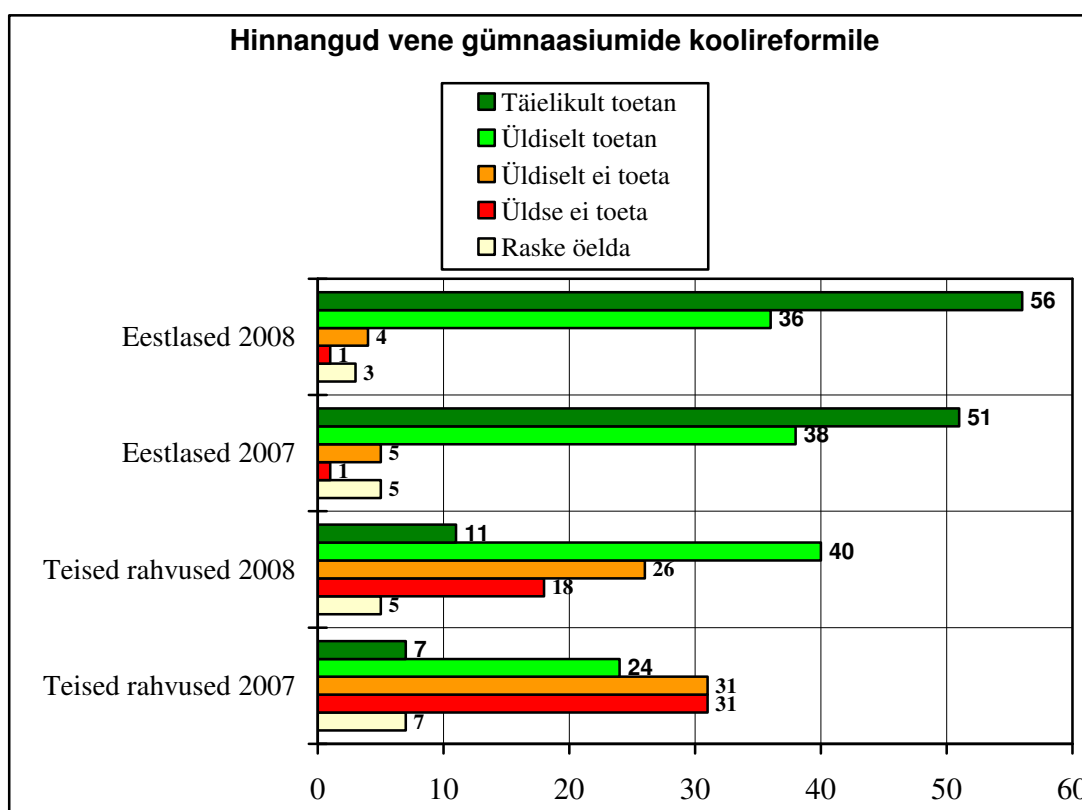
Samasugune eelistuste skaala oli ka noortel eestlastel, kuid „tõmme lääneriikidesse“ oli eesti noortel nõrgem kui venekeelsetel noortel.

Gümnaasiumireform vene koolides. Võib eeldada, et eestivene noortele muutub Eestis õppimine (eelkõige kõrgkoolides) tähtsamaks kui paraneb nende eesti keele oskuse tase. Möödunud õppeaastal (2007/2008) käivitunud gümnaasiumireform ja hilise keelekümluse eelistamine peaksid looma uusi eeldusi eesti keele oskuse paranemiseks.

TABEL 21. Praegused Eesti seadused näevad ette, et alates aastast 2007 algab* koolireform. Venekeelsed gümnaasiumid hakkavad õpetama aineid eesti keeles. Eesmärgiks on õpetada 60 % õppeainetest eesti keeles. Kuidas Teie sellesse suhtute ?
Hinnangud %-s

	Eestlased		Teised rahvused	
	2008	2007	2008	2007
Täielikult toetan	56	51	11	7
Üldiselt toetan	36	38	40	24
Üldiselt ei toeta	4	5	26	31
Üldse ei toeta	1	1	18	31
Raske öelda	3	5	5	7
Kokku	100	100	100	100

Allikas : Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2007 ja 2008

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2007 ja 2008

Olulise tendentsina tuleb välja tuua venekeelsete elanike suhtumise muutumise positiivsemaks. Mitte eestlastest hindas 2008. aastal positiivselt („toetan reformi“) vene gümnaasiumide reformi 55% vastajatest ja 44% oli reformi suhtes meelestatud kriitiliselt. 2007. aasta küsitluses oli pilt vastupidine, reformi toetas vaid 31% vastajatest ja negatiivselt suhtus reformi 62% venelastest.

* 2008. aasta uuringu ajal aprillikuus oli esimene õppeaasta venekeelsetele koolidele juba lõppemas ja seetõttu sõnastasime küsimuse gümnaasiumireformist minevikus, „2007. aastal algas gümnaasiumireform“ ja küsimuses oli ka selgitus, „kuue aasta jooksul peab toimuma üleminek, kus 60% õppeainetest on eesti keeles“

Ühe aastaga on toimunud oluline muutus venekeelse elanike suhtumistes. Hoiakud on muutunud tunduvalt positiivsemaks. Kindlasti näitab see, et vene koolide gümnaasiumi reformi sisu on muutunud arusaadavamaks. Ka neile venelastele, kelle lapsi see reform otseselt ei puuduta. Ilmselt on gümnaasiumi reformi puudutav selgitus venekeelsele elanikkonnale olnud tõhus. Hirmud reformi ees ja negatiivne eelhäälestus, mis 2007. aastal oli valdav, on oluliselt vähenenud.

10. Venemaa tähendusest

Kolm aastat Moskvast Eesti suursaadikuna töötanud Marina Kaljurand ütles oma hiljutises intervjuus, et Venemaad ei tohi karta. Samas lisab suursaadik, et praegust Venemaad ei saa iseloomustada ühe sõnaga, Venemaa on hästi kirju, kirev ja vastuoluline².

Venemaa on Eesti jaoks tähtis ja mitte ainult naaberriigina. Venemaa käitumine ja Venemaa retoorika mõjutab kindlasti integratsiooniprotsesse Eestis. Venemaa tähenduse analüüsimisest ei pääse üle ega ümber üheski uuringus, mis käsitleb rahvussuhteid Eestis.

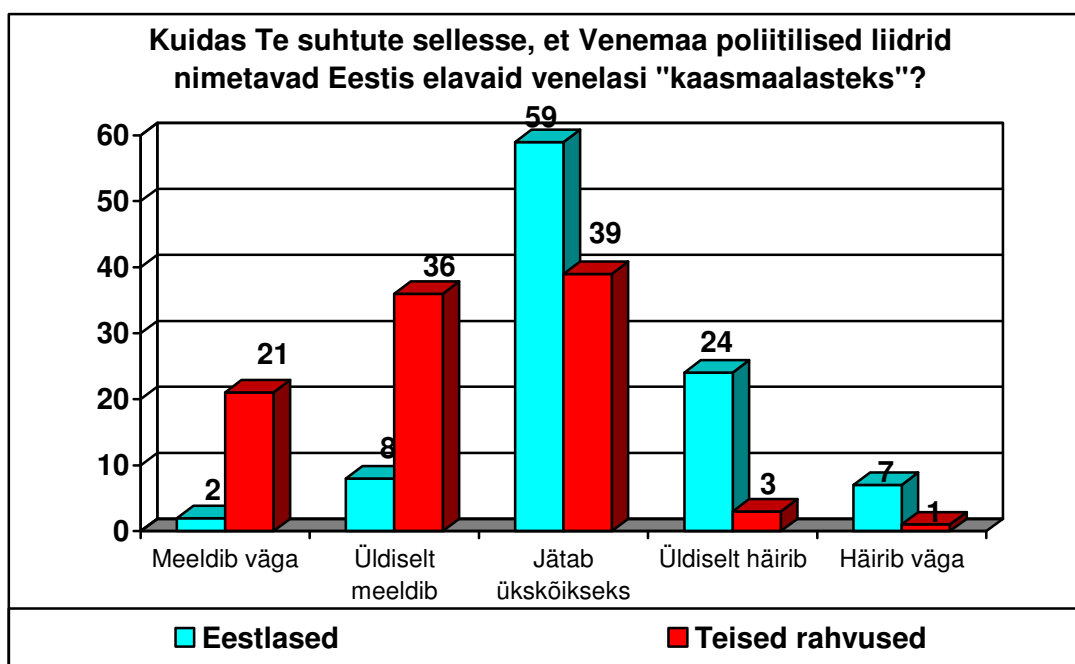
Käesolevas uuringus selgitasime mõiste „kaasmaalaste“ tähendust eestivenelastele ja eestlastele. Venemaa poliitilised liidrid nimetavad kaasmaalasteks naaberriikides elavaid rahvuskaaslast, üritades „kaasmaalaste“ retoorikaga ehitada emotsionaalset silda naaberriikide rahvuskaaslastega.

TABEL 22 Hinnangud Venemaa retoorikale „kaasmaalastest“ (Kuidas Te suhtute sellesse, et Venemaa poliitilised liidrid nimetavad Eestis elavaid venelasi „kaasmaalasteks“) 2008.a.

	(Hinnangud %-s)		
	Eestlased	Teised rahvused	Keskmine
Meeldib väga	2	21	8
Üldiselt meeldib	8	36	17
Jätab ükskõikseks	59	39	52
Üldiselt häirib	24	3	18
Häirib väga	7	1	5
Kokku	100	100	100

Allikas : Eesti Avatud Ühiskonna Instituut, 2008

² Eesti Päevaleht, 21.06.2008

57%-le eestivenelastest on Venemaa „kaasmaalaste“ retoorika positiivse tähendusega. Enam kui pooltele venelastele Eestis meeldib tunda ennast Venemaa jaoks kaasmaalaseks, mis näitab, et Venemaa propaganda kaasmaalaste liin töötab tõhusalt. Samas jätab kaasmaalaste retoorika aga 39% eestivenelasi ükskõikseks. Kaasmaalaseks olemine ei lähe nendele vastajatele korda. Vaid marginaalne osa (4%) eestivenelastest tunneb häiritust kaasmaalaste terminoloogiast.

Nooremad eestivenelased on „kaasmaalaste“ propaganda suhtes ükskõiksemad. 15-19 aastaste vene noorte seas peab „kaasmaalasi“ meeldivaks 45% ja ükskõikseid on 51%. 20-29 aastastest meeldib „kaasmaalaste“ retoorika 47%-le ja ükskõikseid on 51%. Oluline on noorte venelaste hoiakute tähendus. Venemaa poliitikute poolt välja käidud „emotsionaalsed sillad“ noortele „kaasmaalastele“ Eestis töötavad peaaegu sama tõhusalt kui vanematele rahvuskaslastele Eestis. Kui emotsionaalsed sillad toimivad on avatud ka eestivene noorte mõjutamiseks kujundatud kanalid.

Kaasmaalaste retoorika peibutab kõige enam Eestis elavaid Venemaa kodakondsusega vastajaid. 74%-le Venemaa kodanikest kaasmaalase tunne meeldib ja 22% on ükskõiksed. Eesti kodakondsusega venelaste seisukohad on passiivsemad, 48%-le „kaasmaalane“ meeldib ja 46% jäävad ükskõikseks.

Eestivenelaste haridustase hoiakuid „kaasmaalaste“ retoorikale ei mõjuta.

Eestlaste enamikule (59%) ei lähe Venemaa kaasmaalaste retoorika korda, see jätab eestlased ükskõikseks. Samas, ligi kolmandik (31%) eestlastest tunneb ennast häirituna, et Venemaa poliitikud nimetavad eestivenelasi oma kaasmaalasteks.

2008. aasta juunikuus viis Venemaa üks juhtivaid arvamusuuringute keskusi, Levada-Keskus, läbi esindusliku küsitluse Venemaal. Uuriti, kuidas Venemaa peaks tegutsema rahvuslikes konfliktides, mis toimuvad endistes N.Liitu kuulunud piirkondades. Suurem osa venemaalastest (49%) oli seisukohal, et Venemaa peab konfliktidesse sekkuma, kasutades

diplomaatilisi meetodeid. Seda seisukohta toetasid enam kõrgema haridustaseme ja suuremate sissetulekutega osa elanikest. Väiksem osa vastajatest (39%) oli seisukohal, et Venemaa ei peaks sekkuma rahvuskonfliktidesse. Seda arvamust toetasid teistest enam maapiirkondades elavad ja väiksemate sissetulekutega inimesed. 6% venemaalastest toetas seisukohta, et Venemaa peaks rahvuskonfliktidesse otseselt ja otsustavalt sekkuma³.

TABEL 23 Hinnangud Venemaale (Kas Venemaa muutub nõrgemaks või tugevamaks kui Putini asemel on presidendiks Medvedjev) 2008.a.

(Hinnangud %-s)			
	Eestlased	Teised rahvused	Keskmine
Muutub tugevamaks	11	41	20
Muutub nõrgemaks	10	6	9
Ei muutu üldse	40	35	38
See pole tähtis	15	10	14
Raske öelda	24	8	19
Kokku	100	100	100

Allikas : Eesti Avatud Ühiskonna Instituut, 2008

Rahvusvahelises meedias on enam levinud arusaam, et Venemaa uus president Dmitri Medvedjev on ekspresident Vladimir Putiniga võrreldes pehmem ja väiksema mõjujõuga juht. Eestivenelaste hinnangutes domineerib selgelt positiivne ootus Venemaa arengutele. Valdav osa eestivenelastest arvab, et Venemaa tugevus uue presidendiga kasvab või jääb endiseks.

Suhtumine Venemaasse on jätkuvalt suureks veelahkmeks eestlaste ja eestivenelaste vahel. Seega ei saa Eesti integratsiooniprotsesside analüüsimisel ja hindamisel ning arusaamade kujundamisel rahvussuhetest Eestis minna mööda Venemaa mõjudest rahvussuhetele.

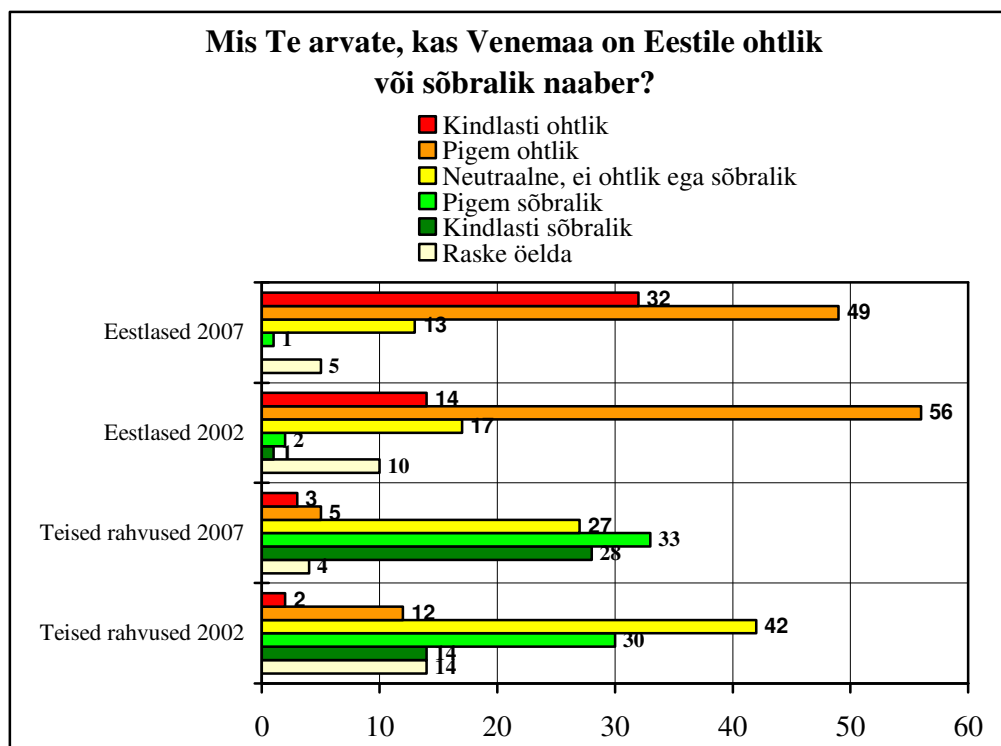
Eestlased ja mitte-eestlased hindavad Venemaad kui Eesti naaberriiki diametraalselt erinevalt.

TABEL 24 Mis Te arvate, kas Venemaa on Eestile ohtlik või sõbralik naaber?

	Hinnangud %s			
	Eestlased		Teised rahvused	
	2002	2007	2002	2007
Kindlasti ohtlik	14	32	2	3
Pigem ohtlik	56	49	12	5
Neutraalne, ei ohtlik, ega sõbralik	17	13	42	27
Pigem sõbralik	2	1	30	33
Kindlasti sõbralik	1	0	14	28
Raske öelda	10	5	14	4
Kokku	100	100	100	100

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2002 ja 2007

³ <http://www.levada.ru/press/2008060601.html>

*Allikad: Rahvusvaheliste ja Sotsiaaluuringute Instituut 2002
Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2007*

Suhtumine Venemaasse on oluline veelahe eestlaste ja venelaste arusaamistes ja suhtumistes. Viie aastaga on eestlaste ja mitte eestlaste hoiakud Venemaa suhtes veidi muutunud. Venelaste suhtumine Venemaasse ja muutunud kindlamaks ja positiivsemaks. 2007.aastal hindasid 61% venekeelsetest vastajatest Venemaad Eestile sõbralikuks naabriks. Viis aastat varem, 2002. aastal pidasid Venemaad sõbralikuks naabriks 44% venelastest. Venelased kes 2002. aastal hindasid Venemaad neutraalseks („ei ole sõbralik ega ebasõbralik“), kaldusid viis aastat hiljem Venemaad hindama positiivsemalt. Kindlasti mõjutas eestivenelaste positiivset suhtumist Venemaasse aprillisündmuste järgselt tekkinud pettumustunne Eesti riigi suhtes.

Eestlaste hoiakud Venemaa suunal olid 2007. aastal teravalt negatiivsed. 2007. aastal pidas ligi kolmandik (32%) eestlastest Venemaad väga ohtlikuks naabriks (2002.aastal 14%) ja lisaks veel 49% eestlastest, kes liigitas 2007. aastal Venemaa ohtlikuks naabriks (2002. aastal 56%).